

P R I L O G

VJESNIKU HRVATSKOGA ARHEOLOŠKOGA DRUŠTVA

NOVE SERIJE SVESCI XVI 1935

TRAGVI SAOBRAČAJA IZMEĐU KARANTANIJE I DALMACIJE U DOBA KARLOVIĆA

Zna se, da su dalmatinska Hrvatska i bizantinska Dalmacija za vrijeme Karla Velikoga i njegovih nasljednika osjećale premoć franačkoga carstva, toliko u vojničkom koliko i u crkvenom pogledu. Nema međutim mnogo pouzdanih i opširnih historijskih vijesti iz ove epohe franačke vladavine nad Dalmacijom. S toga ne će biti na odmet, ako jednom skrenemo pažnju na tragove političkoga i vjerskoga saobraćaja između franačko-slovenskoga Norikuma i hrvatsko-dalmatinskoga primorja, tragove, koji su se sačuvali u nekim legendama, pseudo-historijskim pričama i kamenim spomenicima u Koruškoj, i kojima, kako mi se čini, s naše strane dosada još nije bila posvećena dosta velika pažnja.

U doba, kada su Bavarci i Francuzi nastojali da pokrste korutanske Slavene — među kojima je — sudeći po mjesnim imenima — bilo podosta Hrvata — koncem VIII i tijekom IX stoljeća dakle — gradili su i u Koruškoj crkve i crkvice, povezavši ih na Rim (i Salzburg) počesto posvetom Svetome Petru. Karnburg na podnožju brijega Ulrichsberg imao je već g. 753 župnu crkvu. Oko g. 770 spominju se crkve *Maria Saal* (Gospa Sveta) blizu Karnburga i *St. Peter im Holz*. Između mjesta Karnburg i *Maria Saal* stere se glasovito Gosposvetsko polje (*Zollfeld*) sa iskopinama rimskoga grada *Virunuma*, a tamo i danas još stoji prastari kameni stolac sa dva sjedala: t. zv. „*Herzogsstuhl*“, nada sve važan spomenik za povijest narodno slavenskoga i međunarodnoga prava. *St. Peter im Holz*, to jest crkvice istoga naziva, leži na gusto pošu-

mljenom brežuljku kraj iskopina stare *Teurnije* blizu grada *Spittala* na *Dravi*.

Iz kroničarskih vijesti, koje se tiču bavarske i franačke vlade u VIII i IX vijeku, izbija, da je jedan sloj korutanskog stanovništva sebi — bilo sačuvao, bilo prisvojio — osebujna prava. Sigurno je to slijedilo obzirom na vojničku valjanost toga sloja, a vjerojatno i zbog dobrovoljnoga pristajanja uz kršćanstvo. Ovi ljudi, porodice i općine: *Edlinge* ili *Kazaze*, imali su svoje posjede oko tih starih crkvice i zadržali su ih mjestimice kroz mnogo stoljeća. Tako je kuća tako zvanoga herceg-seljaka (*Herzogsbauer*), u *Blažjoj Vasi* (*Blasendorf*) blizu *Karnburga*, koji je po nasljeđenom pravu ustoličavao germanske vojvode, izumrla istom g. 1823. *P. Puntschart* ističe, da tih *Edlinga* ima osobito mnogo oko *Moosburga*, gdje je po predaji stajala karolinška palača. Po njemu to su bile slobodne slavenske seljačke općine koje su birale svoje vlastite suce i upravljale se po staroslavenskom osebujnom pravu. *P. Lessiak* je, čini se, prvi primijetio, da se uz te općine i posjede često nalazi i koja crkvice *Sv. Petra*. „*Es ist möglicherweise nur ein Zufall, daß in der Nähe von Edlingorten sich Peterskirchen erheben: so in der Gemeinde St. Peter—Edling, bei Harbach—Kazaze, in Steierberg, wozu ein Edling gehört, bei Moosburg, bei Edling in der Gemeinde Gai, bei Sagor; Kazaze in Untersteier hat Pletrowitsch, slow. Petrovice zur Seite.*“ Mislim da to nije slučaj i da će buduća istraživanja to potvrditi. Povijest tih *Edlinga* još nije napisana. Za njih se prvi put g. 1269 u jednoj ispravi kao mjesno ime stavlja „*Kazaze*“.

Sl.1. Kamena ploča s ornamentom u Millstattu.

U okolini Millstatta nailazimo slavenska imena mjesta, među njima *Kraut* = Chrabat. Češće dolazi ime Hrvata u okrugu oko Karnburga i Gospe Svete (Maria Saal). Njemački „Krotendorf“ biti će Kroatendorf. Prof. L. Hauptmann piše u raspravi: „*Karantanska Hrvatska*“, u kojoj dokazuje, da su karantanski Kasazi (Edlinge) bili prvobitno pretstavnici karantanskoga narodnog plemstva, ovo: „Za sedam sela k sjevero-zapadu od Gospe Svete veli se u desetom stoljeću, da leže u „hrvatskoj župi“ (Str. 316). „Imena „Krabathen“ kod Glanegga, „Krautkogel“ među Gospom Svetom i Timenicom, „Krabathen“ kod Pokrča i „Krabathen“ k istoku od Otmanja (Otmanach) svjedoče, da se hrvatska župa prostirala još dalje.“ Po jednoj vijesti Konstantina Porfirogeneta zaključuje: „Onaj dio Belih Hrvata, koji se u Dalmaciji „odcepio“ od braće, otišao je dakle na zapad među Slovence i na razvalinama avarske

vlasti osnovao treću Hrvatsku, karantansku.“ Hrvatskih naseobina bilo je i na sjevero-istoku Koruške, oko Friesacha.

Pregled tih naseobina i nove podatke, nove potvrde za svoju tezu daje prof. Hauptmann u članku: „*Die Herkunft der Kärntner Edlinge*“.¹

Kada sam počela da se zanimam za kamene ostatke iz doba Karlovića na crkvenim zgradama u Koruškoj, nisam znala za izvode g. Hauptmanna. Htjela sam zapravo samo doznati nešto o postanku tamošnjih zadužbina. Međutim, za godine utemeljenja i za imena utemeljitelja onih najstarijih, davno porušenih crkvenih građevina ne zna se ništa pouzdano, jer o tome nema dokumentiranoga svjedočanstva. Priča stavlja postanak nekih od najstarijih kotutanskih samostana za dva stoljeća ranije od znanosti. Što Hieronymus Megiser u svojoj kronici *Annales Carinthiae* (1612) priča o Ossiachu² i Millstattu na jezeru, smatra se bajkom, izmišljotinom, njemu se pripisuje dapače, da je tu i tamo svijesno patvorio povijest. Ali ako uspooredimo ostatke ornamentike onih porušenih kotutanskih crkvića iz doba Karlovića sa uresima u hrvatsko dalmatinskim crkvama istoga razdoblja, treba da u koječem revidiramo osudu o potpunoj nevjerodostojnosti sumnjivih izvora, iz kojih je Megiser crpao svoje navode, koji se tiču Slavena.

Ovdje ću najprije iznijeti snimke nekih kamenih spomenika iz Koruške, koji svjedoče, da su na mjestima, gdje su se našli, ili u blizini tih mjesta, već u doba Karlovića stajale crkvene zgrade, a uz to ću navesti neke stavke iz pseudo-historijskih priča, koje bi po mojem mišljenju zaslužile da budu ispitane sa strane stručnjaka, ne bi li se u njima otkrilo po koje zrnice historijske istine.

Prilikom jednoga izleta u Millstatt kraj Spittala na Dravi ugledala sam jednom u nutarnjem zidu jednoga prolaza (Tordurchgang, Stiftgasse 1) ornamentiranu ploču, za koju arheolozi misle, da je nadgrobni kamen iz doba Karlovića. (Slika 1). Križ sa trotračnim pleterom, isti pleter vrh njega na luku i nad njim obrubni ures od

¹ U *Vierteljahrschrift f. Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, g. 1928./29.

² Megiser piše *Oscewach*.

vitica ili „rakovica“, oblik „triquetra“ i stabilca (čempresa?): sve su to motivi, koji su se prije po djelu Stückelbergovom nazivali longobardskim, kod nas i hrvatsko-bizantinskim, dok se sada pripisuju stilu, koji se pri kraju seobe naroda pojavljivao u mnogim evropskim zemljama („der spätere Völkerwanderungsstil“), osobito u Italiji, u Istriji, u furlanskom području, na jadranskim otocima i u Dalmaciji. Jedan centar crkvenograditeljske škole, koja je negovala ovu ornamentiku, mora se vidjeti u Čedadu (Cividale), koji je jednom, za vrijeme kršćenja meridionalnih Slavena, bio i sijelo akvilejskoga patriarhata.

Klesarski ures ovoga stila poznamo sada dobro po slikama u krasno opremljenom djelu J. Strzygowskoga O razvitku starohrvatske umjetnosti (izvanr. izd. Matice Hrvatske od 1927). U muzeju u Kninu i u Splitu vidjeli smo ga u osobito lijepo sačuvanim primjercima.

Kamen ovoga stila nije jedini te vrsti u Millstattu. Motiv trikvetre nalazi se i na jednom kapitelu u glasovitom „Trijemu na krstove“ same opatije, a fragmente sličnih ornamentika vidimo u vanjskim zidovima millstattske crkve. O ovima piše R. Eisler³: „Fragmente in ziemlicher Anzahl im linken Turm der Millstätter Stiftskirche eingemauert, nach Jaksch aus karolingischer Zeit, scheinen zu beweisen, daß sich hier schon vor 1088 ein Kirchlein befunden haben muß.“ Da je Eisler uzeo u obzir našu kao sl. 1. donešenu ploču, mogao se manje oprezno izraziti o pretpostavljenom opstanku takve crkvice. Sličnih križeva sa „Flechtenbandfüllung“ i „Volutenband“ ima u Stückelbergu, Longobardische Plastik. Usporedi niz takovih križeva na Zadarskoj ploči, sl. 81, str. 159 kod Strzygowskoga. Najviše sličnosti ima millstattska ploča sa slikom oltarne ograde (pluteus) u *Trogiru*, koju je objelodanio Dr. M. Abramčić u Starohrvatskoj Prosvjeti Nov. Ser. I., 1927., Str. 81. Izgleda da je i millstattski relief bio prvobitno dio čitavoga niza uz oltar ili oltarnu ogradu

crkve. Stabla su lijevo i desno razrezana, a meni se, sudeći po slici, čini, da je gornji završni ures, dio luka sa pleter-vrpcom i nizom rakovica, koji se već po dimenzijama ne slaže sa cjelinom, uzet od drugud i samo nadozidan. Rakovice rastu postepeno s desne strane spram lijeve. Oblik prekinutog luka je doista čudan. Sama je ploča mogla biti dio pluteja sa ravnim rubom na gornjoj strani, a možda je kasnije preudešena u nadgrobnni kamen.

Ostataka te ornamentike ima nedaleko Millstatta još na dva mjesta. Ali osobito karakteristični su se sačuvali u okrugu nekadašnjih karolinških palača Moosburg i Karnburg.

Sadašnje mjestance Moosburg leži po prilici jedan sat hoda na sjeveru od Pörschacha na Vrpskom jezeru. Drži se, da je tu, na vojničkoj cesti, Aquileia—Sianticum—Virunum, već u rimsko doba stajala zgrada, gdje se u IX stoljeću digao carski „Pfalz“. „Mosaburch“ se spominje u jednom dokumentu iz g. 888. A. v. Jaksch drži, da je kralj Arnulf, sin Karlomanov, sredinom ožujka te godine tamo izdao isprave⁴. O karantanskom Moosburgu kaže Megiser „Moßburg habe etwan der Fürst Carlmann zusamt der Kirchen aufgebawet“. Do 1879 stajala je kod Moosburga jedna crkvice Sv. Petra, na kojoj je bilo vidjeti kamenje s pleternom ornamentikom⁵. Crkvice izgorjela je one godine i postala ruševinom. Konservator Hahn upozorio je prvi, g. 1906, na ostatke starije zgrade, koji su se na njoj sačuvali. „An der Eingangswand sind 2 sehr interessante romanische Ornamente mit longobardischen Zierformen in die Wand eingelassen. Diese ornamentierten Steine verdienen erhalten und photographiert zu werden. Das eine ist ein longobardisches Riemengeflecht ähnlich dem in Stückelbergs longobardischer Plastik (Zürich 1896) Figur 10 abgebildeten, das zweite ist ein kompliziertes Netz mit Gitter. Longobardische Ornamente finden sich in Kärnten, dem Nachbarlande Friauls, öfters, so z. B. außen an der Wallfahrtskirche St. Maria in Hohenburg⁶ bei Pus-

³ Eisler Robert, Mitteil. d. Instit. f. österr. Geschichtsforsch. XXVIII 1907 str. 58 op. 6.

⁴ Hans Pirchegger istovjetuje Arnulfov Moosburg sa gradom donjopanonskog kneza Pribine,

na Blatskom jezeru, gdje se g. 850 posvetila jedna crkva.

⁵ Očito ostaci one crkve koju Megiser spominje.

⁶ Nedaleko Spittala na Dravi, Millstattskog jezera i crkvice „St. Peter im Holz“.

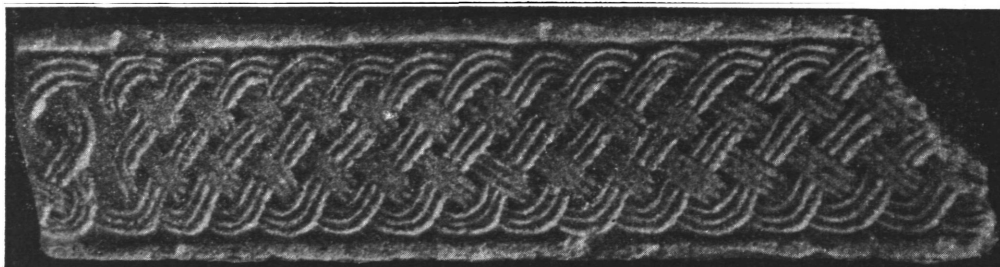
Sl. 2 i 3. Kamene ploče s ornamentima iz Moosburga, u muzeju u Klagenfurtu.

sarnitz, so auch am Altare portatile der romani-
schen Zeit im Hause des Gurker Domkapitels in
Klagenfurt. Stückelberg weist darauf hin, daß das
longobardische Kreisgeflecht und Kreisnetz, mit
Kreuzschlingen durchzogen, noch im 14. Jahrhun-
dert an den Glasgemälden in Friesach in Kärnten
wahrnehmbar sei.⁴

Društvo „Geschichtsverein für Kärnten“
dalo je g. 1906 snimiti Moosburške ornamente. Fo-
tografirao ih je gospodin Jos. Slanitz, pomoćnik
muzeja. G. 1911 razorili su seljaci ruševine crkve
Sv. Petra kraj Moosburga i onda su one kamene
ploče prenešene u zem. muzej u Klagenfurtu. U

najnovijem vodiču kroz zbirke toga muzeja (11
izd., 1927) piše, str. 7: „An der Stiege links und
rechts Ornamentsteine von der einstigen Karo-
lingischen Pfalz in Moosburg (9. Jhd.). Aus der
Kirchenruine St. Peter bei Moosburg. Ein ähn-
licher Flachornamentstein von der zerstörten
Kapelle Tschirnig bei St. Veit a. d. Glan“. Od
snimaka izabrala sam najizrazitije (sl. 2. 3. 4. i 5.).

Drugi je karolinški grad (Pfalz) stajao u
Karnburgu, utvrđenom mjestu, koje je po svoj
prilici zemlji dalo ime⁷. Brijeg iza „Karente“,
Mons Carentanus, bio je po Graberu središte
staropoganskih obreda. On opisuje čudne hodo-

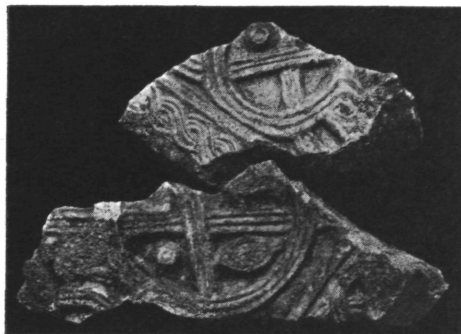

Sl. 4. Kamena ploča s ornamentom iz Moosburga, u muzeju u Klagenfurtu.

⁷ Drži se, da je korjen „Carn“ keltskoga porijekla.

častvene običaje „das Vierberggehen“, koji su se sačuvali do naših vremena, i vežu se na ovaj brijeg (Ulrichsberg) i na njegovu okolinu. Karnburg, koji H. Pirchegger drži i političkim središtem alpskih Slavena, imala je crkvu posvećenu Sv. Petru. Misli se, da je ta crkva bila velika, jer je kralj Arnulf g. 888 u „Karenti“ proslavio božićne blagdane. Čudna i veoma značajna priča o velikašu *Ingo*, kojoj se u najnovije vrijeme pripisuje opet veća važnost, lokalizirana je u Karnburgu. *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, propagandistički spis, koji je g. 870 nadbiskup Adalwin od Salzburga dao sastaviti protiv novo podignute moravsko panonske nadbiskupije Metodijeve, pripovijeda, da je ovaj *Ingo*, savremenik biskupa Arna, jednom, nešto prije g. 798, pozvao gospodu i sluge na gozbu. Sluge, koji već bijahu pokršteni, posadio je uz sebe za stol da s njime jedu iz zlatnih posuda, dok se poganskim plemićima služilo jelo i piće pred vratima u crnim posudama kao psima⁸. Za tumač ove anegdote navodi Jaksch jedan kapitulat Karla Velikoga, po kojemu vidi u tim slugama poseban oboružan stalež seljački, koji je uživao svakojaka prava.

U Karnburgu stajao je glasoviti kneževski stolac, „Fürstenstein“⁹. Na njemu se, pod vedrim nebom, odigravao jedan dio obreda kod ustoličenja germanskih vojvoda sudjelovanjem slovenskoga puka i njegova suca-ispitača. Puntschart

Sl. 5. Kamene ploče s ornamentima iz Moosburga, u muzeju u Klagenfurtu.

zove ove prekrasne ceremonije unikumom u povjesti prava. Drugi istraživači traže i nalaze analogije iz područja religije i folklor¹⁰. Jaksch, koji je prije tom obredu, za koji je sigurno postojao jedan ritual, pripisao dalekosežno značenje, hoće u najnovije vrijeme, da cijeli postupak svede na demonstrativno ispitivanje vjere u svrhu propagande, to jest na puku formalističku komediju, koju su uveli Franci (!) Možda je *Ingo* bio prvi, koji se ustoličio na onaj često opisani način. Ali onaj sloj „oboružanih sluga“, koga je on odlikovao, trebalo bi onda poistovjetiti sa slojem *slobodnih sjedilaca*, „freie Landsassen“, o kojima kaže Schwabenspiegel, da su za suca birali „najuglednijega, najodličnijega, najmudrijega“ između sebe,

⁸ Ovu je priču u doba romantike dramatisirao I. G. Fellinger (1781-1816) pod naslovom: *Inguo*, vaterländisches Trauerspiel. Prikaz te drame nalazi se u časopisu *Carinthia* za g. 1817. Temeljna ideja drame nije toliko u opreci i pomirbi stranaka različite nacionalnosti koliko u propagiranju vjerske snosljivosti. Tolerancija se tu proteže i na slavensko poganstvo:

„Der Väter Tempel sollen sich erheben,
Doch mag der Christen stille Sitte leben,

Das Laster nur sei Scheidewand der Brüder,
Es strahlt ein Licht auf alle Wesen nieder.
Perkunos herrsche, wo er einst gebot,
Und seine Weihe töne durch die Haine;
Doch in der Kirche zartem Dämmerseine
Erhebe sich der Christ zu seinem Gott,
Bis endlich aus des Lebens Düsternissen
Die Lehren all in eine Wahrheit fließen.

⁹ Stolac, Stuhl, je svakako simbol posjeda. Goldmannu je to napadno, da kod ceremonija oko ustoličenja hercega figuriraju dva sjedala. Jedno, ono na Zollfeldu je dapače dvostruko „ein Gesiedel“. G. upozoruje na slična sjedala za suca u Bosni i Hercegovini.

¹⁰ Hauptmann misli na izbor seljačkoga kralja u Dalmaciji i na nekim dalmatinskim ostrvima. Meni se zaista čini, da su to prastari običaji folklorističkoga porijekla donekle promijenjeni uticajem historijskih uspomena. Uz iskaze o tom, kako puk brzo zaboravlja, ima drugih, koji dokazuju, kako dugo pamti. Lijep primjer transformacije starih samoupravnih običaja seljaštva pod pritiskom državnih ustanova daje M. Vodopić u folklorističkoj pripovjetki Marija Konavoka. (Postanak crkvenjaštva) (Str. 130, izd. Mat. Hrv.).

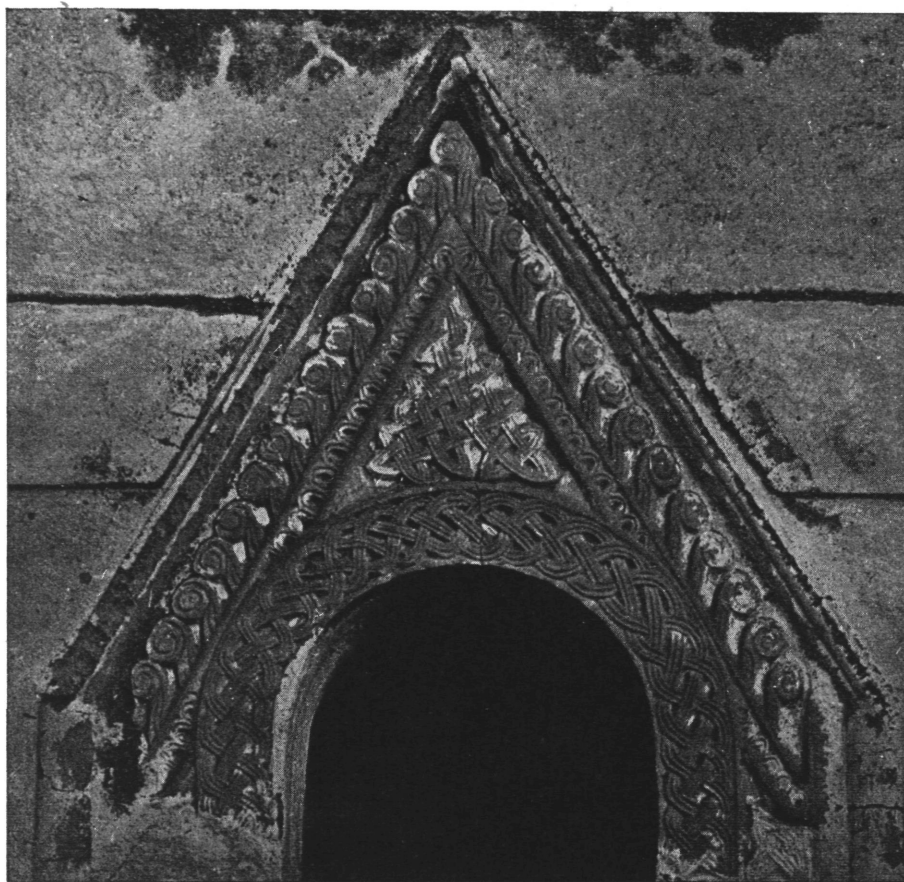
sloj Edlinga, seljačko plemstvo. U tom je svakako jedno protuslovlje.

I blizu Karnburga nalazimo Edling-općine i crkve posvećene Sv. Petru. G. 927 spominje se u jednoj ispravi od 23 V „ad sanctum Petrum in civitate Carantana“. Toj se Karantani pripisuje negdje raširenost od „Krotendorfa“ (Kroatendorf?) do Karnburga (blizu St. Georgen am Längsee?)¹¹. Po najnovijim istraživanjima drži se, da se onaj St. Petar ima vidjeti u sadašnjoj višekratno pregrađenoj župnoj crkvi u Karnburgu. Dolnji zidovi ravnoga prezbiterijska pokazuju naime tehniku karolinških građevina (kosi slojevi kamenja i među njima brazde, utisnute u klak). Nedaleko ove crkve, između Karnburga

i mjesta Zweikirchen, nalazimo crkvu *St. Peter am Bichl*, za koju bilježi Kunsttopografija vojvodine Koruške, da su u zabatu njezine fasade uzidani romanski fragmenti (Sl. 6. Snimka g. Slanitza od g. 1912.). Kako naknadno vidim, nalazi se druga snimka, gdje se i drugi, gornji zabat¹² vidi, u nav. djelu Strzygowskog (sl. 25, str. 51).

Prema ovome našli su se dakle spomenici ornamentike iz doba Karlovića u Koruškoj:

1. u okrugu Karnburga,
2. u okrugu Moosburga,
3. u okrugu Gurka (altare portatile),
4. u Millstattu i blizu Millstatta (St. Maria in Hohenburg bei Pussarnitz). — Jedan mali kameni stup sa trotračnim pleterom vidjela

Sl. 6. Zabata s ornamentom na crkvi St. Peter am Bichl.

¹¹ Bilješka u Kunsttopographie f. Kärnten.

¹² Za ovakove zabate mogao je Stückelberg g. 1896 još misliti, da ih ima samo još u Italiji!

sam i u novoj muzealnoj zgradi u Teurniji ispod „St. Peter im Holz“, mjestu, na kojem je stajala jedna od prvih crkvice te vrste u Koruškoj.

Gnirs spominje tragove te ornamentike u Sv. Petru na otoku Brioni¹³. U Dalmaciji ih imamo na mnogim mjestima, primjerice u Sv. Petru od Klobuka, u kapelici Sv. Martina u Dioklecianovoj palači, u Baptisteriju u Splitu i u muzejima zadarskom, splitskom, kninskom i t. d. Svu silu starih crkvice Sv. Petra, u kojima ili oko kojih su se našli ostaci iste ornamentike, spomenuo je F. Radić u Starohrvatskoj Prosvjeti¹⁴

Pogled na Millstattski kamen potaknuo me, da potražim vijesti o osnutku crkve i opatije. Ustanovljeno je, da su samostan osnivali oko g. 1070 Aribo (g. 1055. grof palatin u Bavarskoj) i njegov brat Poto. Bijaše to odmah iz početka dvodomni samostan sa dvije crkve, crkvom Sv. Andrije za kaluđerice i crkvom Spasitelja za kaluđere. Brojni fragmenti spomenuti u početku ove rasprave, dokazuju međutim, da je tu već u doba Karlovića stajala crkva. — Millstatt je glasovito proštenišće. U crkvi se štiju moći posve legendarnoga osnivača, *Bl. Domicijana*, hercega i obratitelja Karantana na kršćansku vjeru. O toj pseudohistoričkoj ličnosti, koje je kult bio prilično rasprostranjen, izmišljale su se mnoge pojedinosti, od kojih su neke tako čudne, da je pitanje, ne krije li se u njima možda ipak koja, makar iskrivljena istina. Istaknuti hoću iz cijeloga kupa tih fabula ovdje jedan geološki i jedan historijski moment.

Na Millstattsko jezero vežu se razne priče. Jednu, „eine erdgeschichtliche Sintflutsage“ iznio

je R. Eisler. On ju je čuo pripovijedati kao dječak. Po njoj je u pogansko doba stajao na obali jezera bogat grad Hercega Domicijana, koji se bio pokrstio i srušio je bogove u jezero¹⁵. Na to se jezero razlilo i potopilo grad. Herceg se spasio. On da je kasnije osnovao crkvu na ovom mjestu.

Čini se, da Eisler nije poznao djelce i članak, koje citira Josef Lorber, Carinthia 1913, i to: F. Pichler, Seebad Millstatt, 1879 i Carinthia, 1899, gdje se priča, da je herceg Domicijan kod poplave izgubio svoga sina. Za katastrofu povodnja i opadanje površine Millstattskog jezera, koja u legendi o Bl. Domicijanu igra tako veliku ulogu, donša Lorber jedno prirodno tumačenje na temelju geoloških istraživanja. Jedan dio nekadašnje ustave (Talsperre) zove se kamen Domicijanov, „Domitianfels“.¹⁶

Eisler dokazuje, da je cijeli kult Domicijana izmišljen u svrhu da se opatija riješi nepoćudne ovisnosti od goričkih grofova, označujući domaćeg vladara utemeljiteljem njihove zadužbine („Entvogtungsfälschung“). Po Eislerovu tumačenju pružilo je samo ime Millstatt¹⁷ (mille statuæ) građu za priču, da je prvi kršćanski herceg na ovome mjestu isprazio čitav panteon poganskih bogova, (koji je prije svog obraćenja sam bio sagradio) i budući da je Millstattska crkva posvećena Salvatoru i *Svim Svecima*, našao je izmišljač paralelu za ovakovu preobrazbu kulta u posvećenju rimskoga Panteona Mariji i *Svim Svetima*¹⁸. Otuda i ime bajoslovnom karantanskom hercegu. U srednjem vijeku držalo se naime (neispravno), da je rimski Panteon dao sagraditi car Domitian, poznat kao bijesni progonitelj kršćan-

¹³ Franke su nazivali i Briones.

¹⁴ U IV godištu, str. 108 navodi uz staru crkvu Sv. Petra u Gradcu drniškome na Petrovu polju i one u Zadru, u Rapovinama kod Livna, u Omišu, u Klobučcu, u Stonu, na Osoru, na Rabu, kod Solina, u Neumu, u Pagu, nadalje u god. V. Sv. Petar u kuli Atlagića. Uz opise nekih ima i ilustracija. Tragovi iste ornamentike našli su se i u Hrvatskoj, n. pr. u Sisku, zatim u zapadnoj Ugarskoj. Prof. Hauptmann upozorio me glede toga na djelo J. Hampela, Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, III, Tafel 325—33 i dr.

¹⁵ Ovo bi mogla biti reminiscencija na ustanak (Carmula) poganskoga pučanstva protiv kršćanskog hercega Cheitmara (oko g. 770), koji je svladao bunu i pozvao svećenike iz Salzburga.

¹⁶ Za godinu 792 bilježi Megiser po kronici jednoga inače nepoznatoga pisca kojekakve katastrofe prouzročene velikim vodama, potresom i t. d.

¹⁷ Ime Millstatt, ili Millstatt tumačilo se na razne načine, lat.: mille statuæ, slav.-germ. mill. = Gnadenstatt. Po V. Jagiću imalo bi se izvesti od mliništa, Mühlstätte. Vidim da Megiser i piše Müllstatt.

¹⁸ Posvetio ga je papa Bonifacije IV, osnivač blagdana Svih Svetaca.

stva. Prema tome izmišljali su patvoritelji opstanak poganskog pandemonija u Millstattu, sagrađena od nekoga Dubalka, koji ga je kasnije, postavši prvi kršćanski herceg Karantanije i primivši ime Domitian, sam razorio.

Ovaj rijetko zanimljivi rezultat Eislerova razlaganja uvjerava nas potpuno o tom, da Millstattsku crkvu nije mogao osnovati jedan herceg imenom Domitian, jer i on i sva pobožna djela i sva čudesa, koja se pripisuju njemu i njegovim moćima prikazuju se izmišljotinama u korist monaha.

Ali u legendama o bl. Domicijanu¹⁹ ima ipak još elemenata geografskoga i historijskoga karaktera, s kojima se Eisler nije bavio i koji iziskuju istraživanja. Vidjeli smo već, da jedan dio priče ima geološku podlogu, (promjenu nivoa Millstattskog jezera) i da kamenje govori za opstanak jedne crkve na onome mjestu, vjerojatno već u IX stoljeću. Nepoznatom osnivaču te crkve pripisuje se nadalje politička i vojnička djelatnost, koja se nije mogla izmisliti u korist samostana. Ta se djelatnost veže uz godinu 826, koja se u Millstattu našla zabilježena na jednoj crkvenoj ploči. Uz ranoga crkvenopovjesnog falsifikatora²⁰ moramo za kasnije doba pretpostaviti i jednoga svjetskopovjesnog falzifikatora. Sveti Domicijan duplicira se jednim Domicijanom, koji je upleten u nepotvrđene i potvrđene historijske događaje i to tako, da se sve to ne daje tumačiti iz puke vesele volje za izmišljanje. Čini se prije, *da su kroničari pripisivali onome irealnome svecu djelovanje jedne prave historijske ličnosti*. U tome bi pravcu trebalo da se Eislerova študija upotpunjuje. Nas ovdje zanimaju samo neki navodi tih kroničara: poznatoga *Megisera* i nepoznatoga *Ammoniusa Salassusa*, koga Megiser citira, ali moramo se ipak ponešto baviti i njihovim osobama, djelima i podacima.

Po Megiseru je Domitianus bio kršćanin i *franački* plemić. To on kaže na više mjesta.

Domicijan da je vladao u sredini Slavena nad Nijemcima, koji su onda već bili u posjedu jednoga dijela Koruške. On da je bio očevitno prvi (germanski) nadvojvoda („Ertzherzog“), koga su (Slaveni) investirali „auf dem Stuel zu Zoll“, i to g. 828, kada je Markgrof Balderich pao u nemilost, čiji je vojskovođa taj Domicijan navodno do tada bio. (S tom godinom prestaje po povijesti vladanje domaćih, slavenskih herzega u Koruškoj a vlast nad furlanskom se Markom razdijelila među četiri grofa.) Domicijan da je osnovao Müllstatt iz miraza svoje supruge Marije od Merana. Ovo je svakako čudan navod, koji je Megiser preuzeo od Laziusa²¹. Ne stoji, da je Megiser Domicijana označio osnivačem crkve Maria Saal. Megiser naprotiv priča, da je on konfirmirao ovu crkvu „konfirmiret und als Bischofsitz bestätigt“. Vidi se već po tome, da su kroničari, očevitno obzirom na misteriozni millstattski datum (g. 826) relativno spretno upleli svoga junaka u poznate historijske okolnosti i događaje onih vremena. U početku, g. 822, on je vojskovođa u Karantaniji pod Markgrofom Baldrichom. Glavnu ulogu igra g. 826 „u sedmoj godini Baldrichova vladanja“. Taj da je postao tako okrutan, da se protiv njega u Koruškoj spremala buna. Domicijan znao je mudrim i muževnim postupkom zapriječiti borbe u zemlji i na saboru u Friesachu pomiriti velikaše sa markgrofom i skrenuti njihovu pažnju na događaje u *Dalmaciji*. Megiser se pokazuje po Analima Eginharda dobro upućenim u borbe sa *Ljudevitom Posavskim* i pričao je u 27 kap. VI sv. svoje kronike, kako je vojska herzega *Borne* g. 819 prognala iz Dalmacije „den Crabatischen Fürsten *Luitwit*“. Pripovijeda nadalje ispravno, što se zna o njegovoj sudbini. Ali 29 kap. iste knjige donosi vijesti, kojih nema ni u Eginharda ni u drugim poznatim vrelima za ovu epohu. Naslov je toga članka: *Der Windische Krieg mit Litmusel*²² dem Fürsten in

¹⁹ *Domitianus* sive *Tuitianus* zovu ga acta Sanctorum IV. Febr. I. Str. 699 sqq.

²⁰ *Vita et miracula Beati Domitiani ducis Carantanorum* sastavljena je u drugoj polovini XIII stoljeća oko 1270–1280, a legenda sama opstajala je već u zadnjoj trećini XII stoljeća.

²¹ Megiser tako uživa u visokim naslovima, da je zove u protuslovlju sa kasnijim vlastitim navodima vojvotkinjom od Merana, dok je u Laziusa grofica od Andechs-Meran.

²² Eginhard piše to ime *Liudemuhl*.

Dalmatien geführt, in welchem er von Erzherzog Baldrich in (von) Kärndten überwunden und erschlagen wird“. U tome članku se pripovijeda, kako Baldrich sa karantanskim velikašima zaista odluči, da će jadnim stanovnicima Dalmacije doći u pomoć protiv „vendskoga tiranina“. Zapravo radi se o tom, da je *Litmusel* (*Ljudemišalj*, ubojica Ljutovida posavskoga, ujak hercega Borne) navodno protjerao dalmatinskoga Hercega, koji se u Megisera zove *Hado*²³, a taj da ima opet biti uspostavljen. Priča se dakle o jednoj buni protiv pristaša franačke vladavine u Dalmaciji. Domicijanu uspije da sabere vojsku od 15.000 pješaka i 3.000 jahača „*zu Laybach in Crayn*“. Baldrich zatim hara na najgrozniji način po Dalmaciji, da kazni pristaše buntovnika. „Nach diesem zoge Baldrich der Ertzherzog mit seinem Heer auf *Salona*, die mechtige Stadt, in welcher der Tyrann *Litmusel* sich starck verschantzt hatte, und belägart ihn darinnen mit solchem Gewalt, daß er innerhalb eines Monats der Stadt mechtig ward und den Litmusel in seinen Gewalt bracht, den er dann ganz erbärmlich erwürgen ließ.“

U 30 kap. slijedi Megiser opet poznate izvore, pripovijeda za g. 827 o poslanstvu i o najezdi Bugara pod Omortagom. Baldrichu oduzelo se markgrofstvo — i mjesto njega postavljen je za Korusku — naš Domicijan²⁴. G. 840 bori se taj Domicijan, koji je sada i „*Herzog auff der Windischen Marck*“ (u Hrvatskoj!) uz Rhatbodusa sa *Pribinom* (Megiser piše Bryuno) i Ratmarom, koji pada u jednom boju. Vrelo mu je Joannes Aventinus libro quarto. — Treba navesti, da u tome vrelo nema traga o našem Domicijanu. — Nas se ovdje ne tiče pitanje, je li, nije li nešto istine u tim vijestima o vojni sa *Ljudemišljom* i o

opsadi Splita (jer taj se tada novi grad u Dioklecijanovoj palači razumije pod Salonom, razorenom oko g. 615 od Avara i Slavena). Ovdje nam se radi samo o mogućnosti, *da su se ove vijesti, uz druge koje se tiču Dalmacije, našle zabilježene u Koruskoj* i da ih Megiser nije sam *izmislio*, već *preuzeo* iz starijih, možda posve nevrijednih, za sada izgubljenih rukopisa.

Jedino vrelo Megiserovo za 29 kap. VI knj. njegovih anala zove on *Farrago Ammonii Salassi*. *Farrago* = *Collectanea*, „von den Windischen Hertzogen in Khärndten“ ili „der Windischen Fürsten in Khärndten“; ovu zbirku (ili drugu sličnoga sadržaja) citira on i ovako: „die *Collectanea etlicher Windischen Thaten*“. On tu *Farrago* zove jednom „ein *Tractat*“, na drugome mjestu „ein *Verzeichnüß*“, i mora da mu se to kroničarsko djelo činilo veoma važnim, jer je u njemu našao bilješke, koje se inače nigdje nijesu našle, i to o posve tamnom razdoblju korutanske povijesti, za koju se on očito zanimao već s toga, jer je sam imao prijatelje Slovence, živio neko vrijeme među njima, sastavio riječnik slovenski, surađivao u Truberovom pothvatu i t. d. Razumljivo je s toga, da mu se činilo vrijedno, da izričito kaže, *gdje* su se našli ti rijetki navodi i *tko* je bio onaj, koji ih je sastavio. „*Ammonius Salassus*“ kaže, bio je ugledan čovjek, rođen „aus dem *Marckt Clagenfurt*, denn damals war es noch keine *Stadt*“. O njegovu „*traktatu*“ kaže, da je „vor etlich Jahren zu *Friesach* in den *Frawen Closter* gefunden ward und nicht wenig zu *Fortsetzung* dieser *Chronick* befürderlich ist gewesen“. Megiser, jedan od najučenijih ljudi svoga doba, neko vrijeme i habsburški historiograf, štitenik naobraženih plemićkih Staleža u Koruskoj, s pomoću

²³ Po Eginhardu umro je Borna g. 821, i njegov sin *Ladasclavus* naslijedio ga je privolom franačkoga cara. *Hado* nije poznat, držim da je to pogrešno mjesto *Lado*(sclavus). Vidi se, da je Megiser bez kritike *ispisao* svoje vrelo, jer da je *sam izmišljao* ove vijesti, bio bi uzeo ispravno ime iz poznatog mu Eginharda.

²⁴ Eisler kaže, da su Megiser i Lazius bili prvi kroničari, koji su upotrebili rukopis: *Vita et miracula Beati Domitiani ducis Carantorum*. Ali Megiser se kao protestant ne brine za

pobožne bajke i čudesna, već prikazuje posve drugu, na oko realnu ličnost pod ovim, tradicijom posvećenim rimskim imenom. Eginhard za g. 826 uz Baldricha spominje nekoga grofa Gerolda kao sučuvara avarskoga pograničnog područja u Karantaniji. O kakvom vojnom pothvatu te dvojice nije ništa zabilježio. (Za Karantaniju spominju se drugdje oko g. 828 *Etgār* (iza *Ztoimara*) i *Helmwin*. G. 838 je *Salacho* grof na Savi.).

kojih je on sastavio i objelodanio svoje djelo: *Annales Carinthiae* (g. 1612), pisao je za *savremene* učenjake.

Njega su prijatelji, osobito oni, koji su ga pomagali u potraživanju rukopisnoga materijala u Koruškoj, Friesachu, u Klagenfurtu . . . mogli *kontrolirati*. Da je on izumio toga Ammoniusa, bi li se tako lakomisleno izvrgnuo opasnosti da ga protektori i kolege zateknu u laži? A kakove su to često vijesti, za koje M. Doblinger misli, da ih je ishitrio glasoviti humanist? Anegdote, dugi ganutljivi govori, očite gluposti. Na str. 450 zamjenjuje n. pr. Megiser, slijedeći Ammoniusa Salassa, Sisciju sa Zagrebom, inače ne. Loši se predznaci, kao kometi, nebo u plamenu, nevrjeme, vodene katastrofe, potresi i t. d. nabrajaju za stanovite godine. (G. 792) „Zeugnuß Ammonii Sallassi, was für schreckliche Zeichen in Kärndten geschehen sein, ehe Samojs (Samo) mit Thessel (Thassilo) geschlagen . . . Sa takovim podacima da je Megiser htio povisiti svoju „slavu“?

U jednom članku „Über einige verlorene Geschichtsquellen Kärntens“, (Mitteill. IV) izvješćuje Jaksch o jednom piscu ili sabiraču domaće povijesti ili povijesnih data imenom *Hans Turs* i kaže, da bi njegova djelatnost ostala posve nepoznata, da nije Megiser u svojim analima spomenuo njegove „alte Verzeichnisse“ ili *Collectaneen*! — Ne zna se nadalje, kud je dospio sav materijal njegova prednjaka, što Megiser u naslovnom listu svoga djela po dužnosti navodi: „Herrn Gothardt Christallnicks geschriebene Collectaneis und Historia Carinthiaca“ Nema ih. Mogao se dakle i jednome Ammoniusu Salassiusu i drugima izgubiti trag.

Što se tiče polatinjenoga imena toga pisca, držim, da se mogao zvati Frank, jer Megiser negdje spominje, da su se Franki zvali Salier ili Salassi.

Još jedna, premda kriva, ipak zanimljiva vijest o Hrvatskoj, Dalmaciji i o *Saloni* donša Megiser, o kojoj osobito naš Ammonius svašta hoće da zna. Ističe se naime rado, što se sve u davnini ubrajalo u tu slavnu Karintiju, koja se nekoč zvala *Noricum Mediterraneum*, *Suevia Dalmatiae vicina*, *Patria Sclavorum* i t. d.

Na str. 354 priča Megiser, da se „vendska mark“ uspostavila g. 559 uslijed najezde *Slavena*

iz *Koruške*, Huna i drugih slavenskih naroda u rimsko carstvo.

Herceg Diethbold iz Karantanije htio je ustaviti poganske Karantane, Slavene, kod *Salone*; pobijeđen od njih, sklonuo se u grad, a otud je po noći pobjegao. Opsjednuti Salonitani, koji ni od cara Justinijana nisu mogli očekivati pomoći, predali su se Slavenima. Slijedi opis užasnih zlodjela. I crkve da su bile razorene osim stolne crkve, koju su osvajači cijenili prikladnom za službu njihovih kumira. „Also ward damals zum ersten Dalmatia und Liburnia von den Winden erobert und den Römern entwendet, welche sie auch noch heut zu tage besitzen und innen haben, von denen es dann auch den Namen bekommen hat, die Windische Marck genennt, davon auch etwas zum Teil die Venediger besitzen.“ Izvor: „Die Collectanea etlicher Windischen Tatten.“

Osim Ammoniusom Salassom služio se Megiser za svoje *Annales Carinthiae* uz nekih 200 poznatih djela i autora i malim nizom nepoznatih, koji većinom nose zvučna latinska imena po navadi humanista. Verificirao se do sada, čini mi se, od tih autora samo jedan, gore spomenuti Hans Turs. Ako Megiser druge pisce nije izumio sam, moglo bi se po kojemu od njih još naći trag vjerojatno u Kranjskoj. Kritika ima sretstava, da raščisti to pitanje uzevši u obzir i karakterološke oznake, a možda to ne bi ostao posve besplodan trud.

Hieronymus Megiser rodio se u Stuttgartu g. 1554 ili 1555. U Tübingenu družio se sa sinovima slovenskoga reformatora Trubera, jedan njegovih prijatelja bijaše Antun Dalmatin. Uslijed ovih veza došao je Megiser u Ljubljano, naučio slovenski jezik te g. 1593 u Grazu izdao svoj *Dictionarium quattuor linguarum* (njem. lat. slov. talij.). Iste godine postane rektorom gimnazije protestantskih Staleža (*Landstände*) u Klagenfurtu. Pomagao je Truberov reformatorski pot-hvat. Njegov ga biograf Max Doblinger zove odličnim pedagogom, lingvistom, polihistorom čije se zasluge još nisu dovoljno ocijenile. Bio je svakako jedan od najznamenitijih učenjaka svoje epohe. Teško pogođen progonstvima protureformacije, pokazao se kao jak i čist karakter. Umro je g. 1619 u Linzu.

Megiser je napisao 42 djela u 58 izdanja; bio je prvi Nijemac, koji je sastavio tursku gramatiku. Kao prvi bio je zasnovao izdanje austrijskih povijesnih izvora, a i sam je imao veliku biblioteku, koja je njegovu znanstvenom duhu služila na čast. Tako Doblinger. Kao historičar pokazao je malo kritike, ali mu se priznaje veoma opsežno poznavanje vrela. Glavno i najznatnije djelo mu je ipak *Annales Carinthiae*, štampano g. 1612 u Grazu.

„Selbst heute sind Megisers *Annales Carinthiae* in manchen Partien, besonders wo er Handschriften verwendet, noch von Wert.“ Njegova velika zbirka knjiga i rukopisa raspala se, izgubila se mal ne sasvim. Sačuvao se doduše jedan popis njegovih rukopisa, ali ni taj nije potpun, obuhvaća „nur die fürnemsten“, a jasno je, da on nije mogao sebi *prisvojiti* sav ogromni materijal, što su mu Staleži, prijatelji, samostani etc. stavili na raspolaganje za njegovo djelo. Ipak je on u zbirci svojih kronika imao unika. Kod inventure njegove ostavštine sudjelovao je i njegov kolega, veliki astronom I. Kepler. Biblioteku kupio je 20 X 1620 za 1000 for. Georg Ehrenreich von Roggendorf. O svemu tome A. Czerny, *Eine verschollene Bibliothek, Mitteilungen für Kärnten I.*

Uslijed prijateljstva sa odličnim Slovenima i boravka u Kranjskoj i Koruškoj, bio je Megiser upoznao slovenski narod i njegov jezik. Jasno je, da se s toga osobito zanimao za tamna vremena njegove povijesti, vremena, u kojima su slovenski seljaci na Gosposvetskom polju (Zollfeldu) ustoličavali germanske vojvode. Skupljao je očevitno s najvećim marom sve, do čega je mogao doći, i valjda je g. 1609, kada je ponovno boravio u Koruškoj „domovini njegove djece“, u svrhu da sabere pomagala za svoj rad, naišao na one zloglasne kroničarske „traktate“ i „Verzeichnisse“ o slovenskim knezovima. Taj ga je nalazak morao osobito usrećiti. Tako ja sebi tumačim „sumnjičavu okolnost“, da je on jedino taj nalazak istaknuo posebnom bilješkom (na str. 394 svoga djela). Moguće da je nekim zbiri-

kama nadjeuo zvučna autorska imena. Ali iz navedenih razloga ne mogu to vjerovati za Ammonija Salassa i držim da bi se karakteristika toga autora, koji tako dobro zna, što i kako je tko govorio u VII i VIII stoljeću, a i kasnije i prije, u Friesachu, Klagenfurtu i u Saloni, lahko mogla izvaditi iz cijele kompilacije. On je brbljav fabulator i inferioran duh²⁵, što se za Megisera ne može kazati.

Pregledajmo još jednom sve, čega smo se u ovome članku dotakli:

Tu je velikaš *Ingo* i njegova gozba te ustoličenje koruških vojvoda, koje navodno potječe iz Inguova doba, t. j. iz doba Karla Velikoga. To su one jedinstveno iskićene crkve i crkvice Sv. Petra, rasijane po Koruškoj, po Furlanskoj, po Istri, po Dalmaciji sve do Salone ili Splita i pokvarnerskim otocima. A u Koruškoj oko tih crkvice i karolinških palača sjedi slobodan oboružan seljačko-plemićki stalež, Edlinge — Kazaze, vjerojatno sam hrvatskoga plemena, i bira suce i ustoličava franačke hercege (Vidi Schwabenspiegel). Ne čini li se sve to kao odjek jedne nekoč jedinstvene, dobro promišljene, kroz jedno stoljeće provedene akcije državnih i crkvenih faktora sa ciljem: prvo da se alpinski Slaveni predobiju u vjerskom i političkom pogledu, osobito u svrhu zajedničke obrane protiv Avara, drugo da se odvrataju od saveza sa Ljutovidom Posavskim i drugim slavenskim knezovima, a treće, da se očuvaju od pokreta Metodijeva. Franački vojvode se jamačno nisu iz kurtoazije, ili *pour les beaux yeux des Slovēnes*, ili iz interesa za folkloru podvrgli preobuci u seljačko ruho, ispitu i udarcu po licu sa strane seljačkoga suca i t. d. Oni su, Vendi, i njihovi gospodari Hrvati morali biti mnogobrojni i snažni. Bilo je svakako važnih razloga, da su se štedile njihove ustanove i da se u glavnome tu postupalo više milom, t. j. sporazumom, nego silom. A i Vendi i Hrvati su morali znati, zašto se pokoravaju. — Lahko da je u prvoj fazi te akcije jedan franački vojskovođa i dostojanstvenik, koga priča slavi pod imenom legendarnoga Domicijana,

²⁵ Salassus zna i za veliki potres u Dalmaciji i napose u Salonu u g. 792. Zna i za zakone, što ih je izdao herceg Ingo, od kojih mi se onaj,

koji se tiče obrane zemlje, ne čini bez osnove. Treba ga staviti u vezu sa pričom o gozbi u Karnburgu.

igrao glavnu ulogu, bio mirotvorni diplomatski i vojnički okretni posrednik. Tko je bio i kako se zapravo zvao, teško da će se ikad dokučiti. Ako se po E. Goldmannovoj tezi ceremonija u Karnburgu ima smatrati inicijacijom tuđinca u slovenački plemenski savez, moglo mu se nadjenuti i slavensko ime, Domislav ili slično, kao što su obratno

slavenski velikaši na krstu primali čisto german-ska imena. Bilo kako bilo: *Legendarni* je Domitian sive Tuitian uništen, zaista uništen, ali za njegova dvojnika u Analima držim, da ga Me-giser nije mogao konstruirati iz svetačke legende, a da ga nije ni iz prsta isisao.

ZAGREB CAMILLA LUCERNA

NAUČNI RAD † PROF. ĆIRE IVEKOVIĆA

Smrcu Ć. M. Ivekovića nestalo je iz re-dova naših kulturnih radnika i opet jednog od onih prvoboraca koji su, pri kraju prošloga vi-jeka — svojim stručnim istraživanjima u terenu, te svojim naučnim radovima i publikacijama — probudili za hrvatske starine i umjetničko-histo-rijske spomenike opći interes, ne samo u vanj-skome svijetu, nego također i u najširim društve-nim slojevima cjelokupnog našega naroda.

U smjeru ovakvog dvojakog djelovanja, što su ga bili sebi postavili za zadaću neki hr-vatski kulturni pregaoci iz prošlih decenija, kre-tao se i Ivekovićev istraživački i naučno-pu-blicistički rad.

Od prvog svog stupanja na polje stručnog rada ove vrste, pa sve do poslednjeg daha svoga života — posvećivao je neumorni pokojnik sve svoje umne sposobnosti, i svu svoju tehničku spremu: otkrivanju, istraživanju, prikazivanju, opisivanju i tumačenju hrvat-skih starina i drevnih spomenika. Ivekovićev dugogodišnji život pokazuje nam stoga, u konačnoj bilansi njegova rada i djelovanja, trajne i uspješne rezultate s kojima će se moći koristiti sadanje kao i slijedeće generacije naše u svojim arheološkim i umjetničko-historijskim istraživa-njima hrvatske prošlosti.

Život ovog zaslužnog istraživača naše gra-đevno-umjetničke prošlosti vrlo je zanimljiv.

Po porijeklu svome bio je Ćiril Metod Iveković hrvatski Zagorac, rođen u Klanjcu (1 juna 1864). Osnovnu školu polazio je u svome rod-nome mjestu, a nižu srednju školu u Varaždinu i Zagrebu.

Uz pomoć svoga rodaka zagreb. kanonika Franje Ivekovića, oputio se u Beč, gdje je kroz dvije godine polazio višu obrtnu školu.

Povrativši se u Zagreb, primio je, posre-dovanjem svoga rođaka kanonika, namještenje u atelier arhitekta Bollèa, koji je tada bio preuzeo posao oko pregradnje zagrebačke stolne crkve. Kao tehnički asistent Bollèov vodio je Iveko-vić gradnju zagrebačke grčko-katoličke crkve te izrađivao za klesarske poslove detaljne nacрте, koji su bili potrebni pri gradnji prvostolne crkve; u isto je vrijeme obavljao i funkcije učitelja kle-sarstva na zagrebačkoj obrtnoj školi.

Težeći za proširenjem svoga stručnoga znanja i nezadovoljan svojim položajem, zaputi se Iveković ponovno u Beč. Ondje se je god. 1886 upisao u Akademiju likovnih umjetnosti te je bio pridijeljen u atelier arhitekta Hasenauera. Da se uzmogne školovati pribavio mu je rektorat namještenje kod glasovite graditeljske firme Fellner i Helmer; tu u praktičnome radu pribavio si je Iveković potrebnu vještinu u detaljnome crtanju i projektovanju. Kao apsolvent akademije dobio je Iveković (god. 1889) za svoj trogodišnji ustrajni rad priznanje i nagradu, s kojom mu je bilo omo-gučeno naučno putovanje po Sjevernoj Italiji.

Vrativši se iste godine u Beč, primljen je Iveković ponovno u atelier Hasenauerov, odatle se je na poticaj svoga zaštitnika zaputio u Sarajevo; ovdje je po intervenciji Hasenauerovoj dobio (god. 1896) namještenje u građevnome odjeljenju tadanje bosansko-hercegovačke zemaljske vlade.

U Sarajevu razvio se Iveković do potpune svoje samostalnosti. Za vrijeme njegova djelo-vanja u Sarajevu sagrađene su po njegovim osno-vama i pod njegovim nadzorom: palača Miro-vinske zaklade u Sarajevu, čitaonica u Banjaluci, vijećnica u Brčkome, monumentalna gradska vi-jećnica u Sarajevu, medresa u Travniku te uređenje i parkiranje kupališta Ilidže.